

Nr. 1-2003

esperanto-Nytt

Informasjon fra Norsk Esperanto-Forbund

**For språklige
rettigheter s. 2**

**Heftig, begeistret
og lange køer s. 4**

**Hvor gammelt er
esperanto? s. 7**

For språklige rettigheter

Internasjonale ikke-statlige organisasjoner anbefales å overveie å ta i bruk et «etnisk nøytralt internasjonalt hjelpespråk» som f.eks. esperanto.

Dette fremgår av en resolusjon om språkligrettigheter vedtatt av organisasjonenes «Asiatiske forum om det sivile samfunnet» (ACSF 2002), som ble arrangert i Bangkok i desember av FNs konferanse for ikke-statlige organisasjoner.

Også en tidligere Unesco-resolusjon, fra 1985, oppfordrer de internasjonale ikke-statlige organisasjonene til å vurdere å ta esperanto i bruk når de skal sende ut informasjon til sine medlemmer.

I den nye resolusjonen fra 2002 blir det først bemerket at menneskerettighetserklæringen omfatter språklige rettigheter. Dette erklærer man seg enig i, da likestilte språklige rettigheter er en forutsetning for demokratisk og likeverdig kommunikasjon. Den nåværende språklige orden favoriserer ett nasjonalspråk, sier resolusjonen.

Blant annet bes FNs menneskerettighetskommisjon om å studere de problemene som oppstår når språklig ulikhet og ubalanse krenker menneskerettighetene.

La Ondo 1/2003

Bare engelsk i Europa?

En ny bok av prof. Robert Phillipson, med tittel *English-Only Europe?*, er nettopp kommet ut. Den tar opp til detaljert analyse truslene mot det språklige mangfold og likeverd i Europa, og foreslår flere veier til en rettere språklig demokrati, bl.a. den som bygger på bruk av esperanto.

English-Only Europe?, 2003, Routledge, ISBN 0-415-28807-X, £ 12.99

Esperanto tredje største fremmedspråk

I 2002 gikk plutselig esperanto forbi fransk i popularitet ved ungarske universiteter, og inntok tredjeplassen etter engelsk og tysk.

I Ungarn må alle som går opp til eksamen ved universiteter og høyskoler, uansett fagkrets, dokumentere kunnskaper i ett eller to fremmedspråk, etter en lov fra 1995. De fleste studentene har valgt engelsk, tysk og fransk. Men esperanto har også vært populært, trolig fordi det kreves mindre tid og utgifter for å oppnå et gitt nivå der.

I de sju årene 1995–2001 har i alt 6 484 studenter gått opp til statens språkprøve i esperanto.

I studieåret 2001–2002 alene var det hele 7 800 ungarere som meldte seg opp til statsanerkjente eksamener i esperanto, og 59% av dem bestod, mot 49% for de tilsvarende eksamenene i tysk.

Esperanto des. 02, www.esperantoland.de

«Han var en pionér»

Den amerikanske komponisten, musikkritikaren og esperantobrukaren Lou Harrison gjekk bort den 2. februar etter eit hjarteinfarkt.

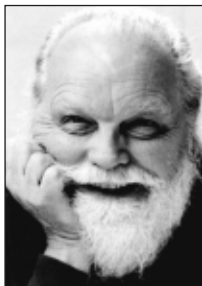
Lou Harrison var kjend for dei musikalske eksperimenta sine, og vedkjende seg den tidlege avantgardismen. Esperanto låg hans hjarta nær, og han valde t.d. verdskongressen i Portland i 1972 då han skulle urframføra verket *La Koro-Sutro*, med meir enn hundre muskarar.

Harrison vart fødd i Portland, USA i 1917, og skulle koma til å studera under både Arnold Schönberg og Henry Cowell.

Med si ukonvensjonelle haldning til kunst byrja han tidleg å arbeida som musikkritikar, dansar, blomese-ljar og plateseljar, i tillegg til at han både fann opp og bygde sine eigne musikkinstrument. Han skreiv dikt og teaterstykke, og budde frå tid til anna i Roma, der han fekk urframført sin einaste opera, *Rapunzel*.

Transetnisk

Tilbake i USA fatta han interesse for asiatiske kultur, med koreansk hoffmusikk, klassisk kvinnemusikk og indonesisk gamelan. Ut ifrå dette grunnlaget utvikla han sitt eige «transetnisk» tonespråk, med solørøyster, mikrolydar og støy.

Slik vart han ein pionér i samansmeltinga av asiatiske og vestlege musikk.

Idégrunnet for hans «planetariske musikk» romma òg esperanto, som Harrison snakka flytande, og som han brukte både i tekstane til fleire av vokalverka sine, og i titlar som *Pacifika Rondo* og *Koncerto por violono kun perkuta orkestro*. Ved eit høve skreiv han eit essay om klorofyll på esperanto, for deretter å komponera essayet sitt som eit musikkstykke for åtte barytonar og orkester.

<http://gxangalo.com>

Humphrey Tonkin, nestleiar i det internasjonale esperanto-forbundet UEA, seier dette i eit minneord:

«Lou Harrison var mellom dei fyrste vidkjende komponistane som prøvde å systematisk sameina verdas musikkdialektar til eitt autentisk interkulturelt musikk-språk. Det gjorde han m.a. for å feira ulikskapane mellom oss menneske. Musikken hans sprang såleis ut frå overtydinga hans om den lagnaden som me alle deler, men òg den brokete variasjonen i menneskeætta. Denne sams lagnaden kravde både eit sams språk og ein brokete variasjon som tek vare på dei ulike kulturane. Harrison trudde ikkje at musikk var det einaste felles språket for menneskeætta: Han trudde også at slik som menneska hadde teke i bruk eit felles språk av rytmar og lydar, så vil me òg ein dag taka i bruk eit sams språk av ord, omgrep og setningar.»

<http://gxangalo.com>

Heftig, begeistret og lange køer

En undersøkelse foretatt ved årsskiftet viste at 54 % av esperanto-delegatene var blitt forespurt om tjenester i løpet av det siste året.

Derfor spør vi Bård Hekland (27), som er esperanto-delegat i Tromsø, om hva en delegat egentlig er for noe.

– Et bedre ord for delegat er representant, lokalrepresentant for det internasjonale esperanto-forbundet. En slik representant er en person som har sagt seg villig til å hjelpe andre esperantobrukere med praktiske opplysninger og slikt. Noen har et bestemt fag som spesialfelt, andre er mer generelle representanter.

Bård klør seg i skjegget.

– Å være frivillig hjelper betyr jo ikke at en representant skal måtte gjøre all verdens ting. Men en representant med språkvitenskap som spesialfelt må f.eks. kunne forvente at noen ringer fra Italia og lurar på hvordan det norske ordet «vandrerhjem» er oppbygd rent språklig sett.

Og akkurat dette har faktisk hendt med en av kompisene til Bård som er representant med språkvitenskap som spesialfelt.

Heftig og begeistret

Bård har ikke språk som spesielt. Han er en nokså generell representant som er spesielt interessert i ungdomssaker. Men kan man hjelpe, så kan man hjelpe.

– Det var i fjor en gang at jeg ble kontaktet av en japaner som ville vite mer om Berlevåg. Han var nemlig korsanger, og hadde sett filmen «Heftig og begeistret».

Listen over lokalrepresentanter finnes i årboka til det internasjonale esperanto-forbundet. Det eneste man trenger for å bruke representantnettverket, er å være medlem, enten direkte i det internasjonale forbundet eller indirekte, via f.eks. *Norsk Esperanto-Forbund*. Vil man ha sitt eget eksemplar av årboka, må man imidlertid melde seg inn i det internasjonale forbundet, som heter *Universala Esperanto-Asocio*, eller bare UEA.

Frustrasjoner i München

Kjell (30) fra Årdal i Ryfylke har sine erfaringer som bruker av representantnettverket på en tur til Tyskland. Eller *Delegita Reto*, som nettverket heter på esperanto.

– Det viste seg at sørvisen på turistkontorene i München var helt elendig, forteller Kjell.

Kjell hadde bruk for informasjon om overnatting i byen Augsburg like utenfor München, men det var lettere sagt enn gjort. Først stod han lenge i kø, og da det endelig ble hans tur, fikk han ikke hjelp likevel.

– Det var ikke snakk om de *kunne* hjelpe meg. De *ville* ikke hjelpe meg.

Augsburg var nemlig ikke München, og nå var vi jo i München.

Dermed var det fram med årboka, og Kjell ringte til en representant i Augsburg.

- På mindre enn fem minutter hadde jeg full oversikt over aktuelle overnattingssteder der i byen. Ja, og forresten,

det hører med til historien at turistkontoret i Augsburg med glede svarte på spørsmål om overnatting i andre byer.

Det finnes omtrent 2000 lokalrepresentanter i rundt 100 land. 22 av dem bor i Norge.

JEA

Gratis overnatting

Årets *Pasporta Servo*-bok er komen ut. *Pasporta Servo* er ei gratis overnattingsteneste. I 2003-utgåva av boka er det ført opp I 286 overnattingssteder i 80 land.

For å nytta tenesta må ein oppfylle to vilkår: For det første må ein kunna esperanto. For det andre må ein ha kjøpt sitt eige eksemplar av adresse-lista.

I Noreg finst det for tida 18 overnattingsadresser.

Overnattingsvertane er privatpersonar som liker å møte folk frå heile verda, og som kan tilby overnatting i dei fleste kategoriar frå sofa til luksus. Vertane har ikkje lov til å taka seg betalt for overnattingane, men sjølve adresselista kostar 150 kroner.

Nettverket av overnattingsvertar er administrert av det internasjonale ungdomsforbundet for esperanto-brukarar, TEJO. Men ein treng ikkje vera ungdom for å bruka det, og ikkje for å melda seg som vert heller.

Det finst meir om *Pasporta Servo* på norsk på denne nettadressa: http://www.tejo.org/ps/ps_lingv/ps_no.htm

Der kan ein òg klikka seg inn på kart og leita etter overnattingssteder over heile verda.

JEA

Verdensføderalistene oppfordres til å lære esperanto

Verdensføderalistene (norsk avdeling: Én Verden) vedtok på sin 24. verdenskongress i London i fjor en resolusjon, hvor organisasjonens medlemmer oppfordres til å lære det internasjonale språket esperanto. Dette vedtaket bekrefter en resolusjon fra 1977, da verdensføderalistene oppfordret medlemmene sine til å ta esperanto i bruk.

www.worldfederalist.org

Svindlarar bruker esperanto

Leiaren i det internasjonale esperanto-forbundet UEA, Renato Corsetti, vil oppmoda folk om å passa seg for svindlarar. Ironisk nok ser han likevel det positive i at svindlarar har teke til å bruka esperanto.

Esperanto har tydelegvis nådd det nivået at det no kan brukast til svindel på same måten som andre språk, seier Corsetti i nettvisa *Gangalo*.

Spam, ubeden reklame via e-post, er eit aukande problem også på esperanto. Under den fyrste verds-kongressen for esperanto-folk i 1905 vart det vedteke at esperanto er eit språk som alle skal få lov til å bruka. Dette har altså svindlarar no teke ad notam.

Delegatar

Renato Corsetti átvarar mot svindelen. Slik svindel gjev seg nemleg ofte ut for å koma frå UEA-delegatar. UEA-delegatar friviljuge hjelparar og ressurspersonar som er organiserte i eit eige verds-omspennande nettverk administrert av UEA.

– Desse eksisterande menneska, som er verkelege UEA-delegatar, har ingenting med svindelen å gjera, seier Corsetti.

– Svindlarane tek rett og slett namnet frå ein tilfeldig delegat i verdsforbundets årbok, og der hentar dei òg e-post-adressene til mottakarane, som er andre delegatar.

Engelskspråkelege svindleforsøk er dei vanlegaste, og er lette å gjennomskoda: På engelsk tilbyd nokon deg å tena deg rik på pengar som har tilhøyrt ei tidlegare regjering eller ein tidlegare minister i eit gjeve land. Desse pengane må til utlandet, og helst via din bank-

konto. For å gjera overføringa lettare, vert du beden om fyrst å betala nokre tusen dollar til svindlarane.

Enkelt og ugreitt

Også svindleforsøka på esperanto er enkle: – Dei bed delegaten, som «språkfrende», om å forsyna dei med store mengder av varer, utan førehandsbetaling, forklarar Corsetti, som oppmodar folk om å tenkja seg om når dei får slike førespurnader.

Stanislav Mandrak, leiaren i det polske esperanto-forbundet, átvarar mot svindleforsøk frå Polen: – Fleire gonger har ein person frå byen Jaroslaw skrive og bede om hjelp til å kjøpa blekk og datamaskin. Begge sakene er rein svindel.

Mandrak melder all slik svindel til politiet.

<http://gxangalo.com>

Hvor gammelt er esperanto?

Esperanto ble lansert i 1887 i Warszawa av øyenlegen Ludwik Zamenhof (1859-1917). Han gav da ut et lite hefte med tittelen *Internacia Lingvo* (Internasjonalt språk) der han i tillegg til å skissere språket han hadde laget, argumenterte for hvorfor et slikt internasjonalt språk var nødvendig. Han lanserte språket under psevdonymet «dr. Esperanto». Ordet «esperanto» betyr «en som håper» og gikk etter hvert over til å bli navnet på selve språket.

Zamenhof vokste opp i en kulturell smeltedigel med store etniske motsetninger. Ganske tidlig tenkte han at motsetningene ville reduseres dersom de

ulike folkegruppene i tillegg til sine egne språk, hadde et felles språk for å kommunisere seg imellom. Dette språket måtte være lett å lære og kulturelt nøytralt.

Foruten å ta utdanning, viet Zamenhof hele sin ungdomstid til å lage og utvikle et slikt språk. Han startet alt i tenårene, og kom etter mye prøving og feiling frem til det resultatet han lanserte i 1887, og som ikke avviker mye fra dagens esperanto.

Lurer du på noe?

Skriv til sporsmal@esperanto.no

Adresseregister legges ned

Den sentrale oversikten over esperanto-brukere på nettet så dagens lys for ti år siden, 11. februar 1993, med 310 adresser. Adresselisten ble oppdatert månedlig, men ti år og tre tusen adresser senere er det slutt.

– På den tiden var det vanskelig å finne e-postadressene til esperanto-brukere, sier Derk Ederveen i kunngjøringen om at han nå avslutter adresseprosjektet. E-post var i bruk stort sett bare ved universiteter og i store selskaper. Nesten ingen hadde hjemmesider.

Den første oversikten inneholdt 310 e-postadresser til 219 personer i 26 land, i tillegg til 67 nasjonale esperanto-forbund og 18 internasjonale. Ti år senere hadde 2214 personer i 97 land ført seg opp med 3242 adresser. Listen inneholdt også adressene til 596 nasjonale organisasjoner og 80 internasjonale, i tillegg til adressene til 792 hjemmesider.

– Faktisk var det et poeng med adresselisten å vise at Internett kunne brukes i internasjonal kommunikasjon. Det var få som visste om dette i 1993. Nå har «alle» en e-post-adresse, og det er enklere å finne dem enn for ti år siden.

Førsteutgaven inneholdt ikke bare e-postadresser på Internett, men også BITNET-, UUCP- og CompuServe-adresser.

Rumensk universitet tar i bruk esperanto

Esperanto er blant de arbeidsspråkene i den nylig opprettede internasjonale seksjonen på det filologiske fakultetet ved Lucian-Blaga-universitetet i Sibiu i Romania. Den nye avdelingen ble høytidelig åpnet 21. februar av universitetets rektor og presidenten i det internasjonale vitenskapsakademiet *Akademio Internacia de la Sciencoj*. I regi av dette akademiet har vitenskapsmenn fra flere titalls land samarbeidet på esperanto i tju år.

I tilknytning til åpningen ble det arrangert et faglig seminar om høyskolepedagogikk og europeiske studier med tysk, esperanto og rumensk som arbeidsspråk. Omtrent halvparten av møtene foregikk på esperanto.

www.esperantoland.org/de

Kursnytt

Dei siste åra har Norsk Esperanto-Forbund brukt å leiga inn lærarkrefter frå utlandet når det skulle haldast kurs. I år vert det ei endring på dette. Styret i forbundet vedtok i januar å ikkje leiga inn eksterne lærekrefter til kursa i haust, men til ei forandring heller satsa på lokale krefter.

Om du ikkje vil venta til i haust med å læra esperanto, kan du alltid taka turen innom kurssida til esperanto-forbundet:

<http://www.esperanto.no/kurs/>

Sei det på
esperanto

**Plej bone ridas,
kiu laste ridas**

Den som ler sist, ler best.

Plej bone ridas, kiu laste ridas.

(Uttale: plej BÅne RIDas kio LAsTe RIDas)

DU KAN ABONNERE på *Esperanto-nytt* (3 utgivelser pr. år) ved å betale 30 kr. til

Esperanto-nytt, postgironr. 7877 067 9590. Det er mulig å betale for flere år samtidig. *Informilo en la norvega lingvo. Aperadas per 3 numeroj jare ekde 1985.*

Redaksjon: Douglas Draper (ansv.), Jardar Eggesbø Abrahamsen.

Utforming: Judith P. Mortensen. **Trykk:** Øien&Indergaard. ISSN 0802 0442

Norsk Esperanto-Forbund, Olaf Schous vei 18, 0572 Oslo. Tlf. 22 35 08 94.

www.esperanto.no E-post: <esperanto@online.no> Postgiro 0533 05 22870.